

עלון שבועי נחלת שדה

חידושים וביאורים
על סידור התפילה

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

10 תמוז ה'תשס"ב א' אלול ה'תשס"ב
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: הנותן ליעף כח

משנתו ואח"כ נוטלין אותה ממנו, מפני שבשעה שהאדם ישן מפקיד נשמתו ביד הקב"ה שנאמר "בידך אפקיד רוחי".

מדוע לא תיקנו חכמי התלמוד ברכה זו?

מבאר בעל התניא (שו"ע הרב סימן מ"ו, סעיף ו') שלאחר חתימת התלמוד, ירדה חולשה לעולם, ולכן תיקנו הגאונים ברכה זו, על שהקב"ה נותן לנו כוח, למרות החולשה שירדה לעולם (וכמו שמצינו במגילה כא: ת"ר מימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה אלא מעומד. משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם והיו למדין תורה מיושב. והיינו דתנן משמת רבן גמליאל בטל כבוד תורה).

בברכה זו אדם צריך להודות על הכוח שהקב"ה נתן בו, אך גם לדעת, שאם הקב"ה נותן בו כוח, כנראה שהוא סומך עליו. הקב"ה נותן בנו כוח כדי שנצל אותו לדברים טובים, כדי שנעבוד ונעמול בכל כוחנו. בעל הרוקח (על הסידור) ביאר שבברכה זו ישנן אחת-עשרה מילים, כנגד אחד-עשר פסוקים המדברים נגד העצלות. הקב"ה נותן בנו כוח, אל לנו להיות עצלים!

בגמרא בברכות (ס:) הוזכרו י"ח ברכות השחר (כולל "המפיל", א-להי נשמה", "על נטילת ידיים", טלית ותפילין), כנגד י"ח ברכות שבתפילת עמידה. האר"י מבאר (שער הכולל, א, ו, אות י"א) שברכת "הנותן ליעף כוח" נתקנה כנגד הברכה ה"ט - ברכת "ולמלשינים אל תהי תקווה". כלומר: יחד עם הזעקה על צרות הגלות "וכל הרשעה", עלינו להודות על הכוח שה' נותן לנו לעמוד בכל אותם הצרות. לכן תקנו הגאונים ברכה זו, כהודאה לקב"ה על הכוח המיוחד שנתן לעם ישראל, בשנות גלות וחורבן, בשנים שבהם אומות העולם עומדות עלינו לכלותנו, והקב"ה נותן בנו כוח, לעמוד איתנים ולשרוד גם בשעות צרה וצוקה.

וכך עולה ממקור הפסוק בנבואת ישעיהו, וכפי שביאר הרד"ק שם (ישעיהו מ', כ"ט): "והוא יתן כשירצה כח ועצמה לישראל שהם בגלות ויעפים ויגעים מאין אונים".

הסבר נוסף לברכה זו מצינו בספר שיח שרפי קודש בשם הרה"ק רבי מנחם מנדל מוורקי ז"ע, "הנותן ליעף כח", כי אין באפשרי לשכל אנושי להבין איך שיש לצדיקים הקדושים כח לסבול את צרות ישראל רח"ל בכל עת ועונה, אך השי"ת נותן ליעף להצדיק אשר "יעף" "ער באמיטה זיך" בעד ישראל נותן לו, כח לסבול.

והיינו, הצדיק אשר מוכרח לשמוע את צרותיהם של כלל ישראל, כדי להתפלל עליהם ולבקש עבורם ישועה, כדברי חז"ל במסכת בבא בתרא (קטז:). כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. אולם שמא יחשוש

"ברוך אתה ה' אלהנו מלך העולם הנותן ליעף כח"

ברכת הנותן ליעף כוח לא הוזכרה בגמרא, והיא תקנת הגאונים. נוסח הברכה מיוסד על הפסוק: "נתן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה" (ישעיה מ', ט'). חידוש הברכה היה תמוה בעיני מרן ר' יוסף קארו, ולפיכך פסק בשולחן ערוך (סימן מ"ו סעיף ו'): "יש נוהגין לברך: הנותן ליעף כח, ואין דבריהם נראין". את הקושי שלו ביאר בבית-יוסף (שם): "מאחר שלא נזכרה בתלמוד, איני יודע איך היה רשות לשום אדם לתקנה".

למרות זאת, פסק הרמ"א: "אך המנהג פשוט בבני האשכנזים לאומרה". ופרט לאשכנזים, נוהגים כיום גם הספרדים לאומרה, כי כך הכריע האר"י הקדוש בשער הכוונות (דף ב' ע"ב, ע"י ברכי-יוסף מו"ק יא; כף-החיים, מו, ס"ק מז).

וכתב החיד"א בשו"ת טוב עין (סימן ז ד"ה ומטעם) וז"ל: ומטעם זה נתפשט בכמה קהילות לומר ברכת הנותן ליעף כח אעפ"י שהיא ברכה כולה מחודשת ומרן בשו"ע נדחה קרי לה, דמאחר דרבינו האר"י זצ"ל כתב שיש לאומרה ופירש סודה, כן ראוי לעשות. דודאי אילו מרן ז"ל ידע מגדולת האר"י ושהוא אמר לאומרה, כן הוה עביך עובדא בנפשיה. ולישרי לן מר, הרב פרי חדש שכתב שנתפשט לאומרה על פי האר"י זולת קצת יחידים שאינם אומרים אותה והוא מכללם. ותימא עליו שידענו שהיה בקי בדברי האר"י זצ"ל והיה מפרש סוגיות התלמוד על פי הקדמות האר"י, ובעיני בקטנותי ראיתי דף אחד מכתבת ידו של הפרי חדש פירוש סוגיית כתובות והזקנים עדים שנגנזו קונטרסים שכתב בחכמת האמת, ובהלכות ר"ח בברכת לעשות רצון קוניהם רמז הרב פרי חדש שהיה בקי על דרך הסוד, וא"כ למי שקרא ושנה במשנתו של האר"י ז"ל איך יכתוב כן ואולי כתב זה קודם שנכנס בחדרי החכמה. עכ"ד.

בטעם הברכה ביאר הטור (סימן מ"ו) על פי המדרש (שוחר טוב, תהלים כה; ילקוט שמעוני תהלים, רמז תש"ב): ונתקנה על שאדם מפקיד נשמתו בערב ביד הקב"ה עייפה מעבודה קשה כל היום, ומחזירה לו בבוקר שקטה ושלווה. וע"פ המדרש "חדשים לבקרים רבה אמונתך", בשר ודם מפקיד פקדון ביד חבירו ומחזירו לו בלוי ומקולקל, אבל אדם מפקיד בכל ערב נשמתו ביד הקב"ה והיא עייפה, ומחזירה לו חדשה ורגועה. [עי' שו"ת יביע אומר (ח"ו עמוד ש"ל טור א') שמביא בשם הזה"ק, שאין אדם נפטר מתוך שינה, אלא אם הגיע זמנו למות והוא ישן, מחזירים לו נשמתו וניעור

כל עוד ידי שלימה. בערוב היום נגדעה יד הסופר רח"ל, והיה זה עונש על אשר שם בטחונו בכוחי ועוצם ידי שהיא עושה חיל, והיא מביאה לו את הפרנסה, ולא האמין כי כל פרנסתו אינה תלויה אלא באחד יחיד ומיוחד.

הצדיק שלא יהיה בכוחו לסבול ולהכיל את צרותיהם של כלל ישראל, לכך מובטח שהקב"ה יתן בו את הכח לכך.

הסבר שלישי, כתב בספר 'מכתב מאלהו' (ח"ג עמ' י"ח) איתא בזוהר, כי הש"ת נותן דוקא ליעף כת, היינו מי שמעייף עצמו, וזהו "ליעף כח", וכן יוכח האדם שע"י עמלו בתורה ועבודת ה' הוא מתחזק.

ולכאורה פלא הוא שהשינה מרעננת את כחות האדם, הרי השינה היא אחד מששים במיתה והאדם היה צריך להתעייף יותר ע"י השינה, אלא שכך גזר הש"ת. מאידך גיסא, מטבע אברי הגוף אנו יכולים ללמוד ולהקיש על דרך לחידוש הכוחות ברוחניות, כשמרבים להשתמש באחד מאברי הגוף במקום שיחלש על ידי זה, הנה הוא הולך ומתחזק מכל שכן הוא בעבודה הרוחנית, אדם טועה וחושב שע"י ריבוי עמלו בתורה ועבודת ה' יחלש הן גופו והן שכלו, אולם נהפוך הוא שכן באמת מוצאים אנו שדוקא קבלת עול נוסף מוסיפה לאדם כוחות חדשים, וכן העייף כשיעמול במוחו בעינו ירגיש סייעתא דשמיא ומקבל כוחות חדשים ורעננים.

יסוד זה מצינו בדברי המהרש"א בב' מקומות, דהנה מובא במסכת בבא בתרא (י:): אלו תלמידי חכמים שמנדדין שינה מעיניהם בעוה"ז והקב"ה נותן להם מזיו השכינה של עולם הבא. ע"כ. וכתב המהרש"א וז"ל: יש לפרש בזה על דרך "וקוי ה' יחליפו כח", שאמרו בסוף קידושין, שהתורה נותנת כח ללומדי תורה, ולפי שמיעוט השינה מחליש את האדם, אמר בתלמידי חכמים המנדדין שינה בעוה"ז בלימוד תורתם, הקב"ה נותן להם כח ללמוד תורה ומשביען בעוה"ז שכינתו דלעולם הבא דאין שם שינה וחלשות האדם כדאמרין שהצדיקים יושבין ונהנין מזיו השכינה. ע"כ.

דהיינו כי הגם שעל פי הטבע אי אפשר ללמוד בעייפות ללמוד תורה, כי הלא הוא חלש מהעדר שינה אבל אם מנדד השינה מעיניו הקב"ה נותן לו כוחות ממקום שאין שם עייפות מכוחות של עולם הבא.

וכן איתא במהרש"א במסכת עבודה זרה (ג.) על הא דאמרו בגמ' שם "כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד" וכתב המהרש"א, לפי שמדרך המנדד שינה בלילה שיהו פניו זועפות ביום, אמר בעוסק בתורה ומנדד שנתו בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד, שהיא מאירת פנים ביום, כי היא ממדת החסד, כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו. והכי אמרינן בפ"ק דמגילה אסתר ירקרוקת היתה אלא שהקב"ה משך עליה חוט של חסד שהיא מאירת פנים שתהא נראית יפה כפירוש רש"י וקרא התורה שירה דכתב "כתבו לכם את השירה וגו'". ע"כ.

ויש להביא רמז נאה בזה: "הנותן ליעף כח" ראשי תיבות כל"ה, כדי ללמד, כשם שכלה ביום חופתה על אף העומס הרב שעליה כלל אינה עייפה ואינה מרגישה עייפות, כיון שזה יום שמחתה, כך צריך להרגיש לומד התורה במשך כל ימי חייו, שהרי בכל רגע ורגע במשך חייו עושה את רצון ה'.

עוד יש לפרש, מובא במדרש (בר"ה, י:): אמר רבי הושעיא, בשעה שברא הקב"ה אדם הראשון טעו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש. משל למלך ואפרכוס שהיו בקרונין והיו בני המדינה מבקשין לומר למלך דומינו ולא היו יודעין איזהו, מה עשה המלך? דחפו והוציאו חוץ לקרונין וידעו הכל שהוא איפרכוס. כך בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון, טעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש, מה עשה הקדוש ברוך הוא? הפיל עליו תרדמה, וידעו הכל שהוא אדם. הדא הוא דכתיב (ישעיה ב') "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו, כי במה נחשב הוא".

לכן כשאדם מברך ברכה זו צריך להכיר את אפסיותו לעומת יתברך, כי רק מטעם זה ברא הקב"ה את העייפות ואת השינה, ועליו להכיר שכל כוחו בא לו בורא עולם.

וכמעשה שהובא בחובת הלבבות (שער הביטחון פרק ז') בחסיד אחד ששאל את שכנו הסופר שהיה מתפרנס מכתבת ידו, מה שלום פרנסתך? ענהו הסופר: שלומי טוב

"להתענג בתענוגים"

קו הטלפון של השיעורים

של הרב איתי בן אהרן שליט"א

0772618021

שלוחה 123: פרשת שבוע פרשת בא

שלוחה 3: שלושים שיעורים על תנאים ואמוראים.

שלוחה 55: ביאורי תפילה

שלוחה 56: שיעורים בנביא ספר שמואל

"שמעו ותחי נפשכם"

בית הכנסת משכן כהנים

שדרות הציונות 20 תל אביב

ט"ו בשבט

ציבור תושבי תל אביב מוזמנים לערב של התעלות והתעוררות בבית מדרשנו

ביום ראשון ליל ט"ו בשבט

בשעה 7:30 בערב

נשב סביב שולחן ערוך בפירות ארץ ישראל נלמד על משמעותם של הפירות ועל קדושתם נהלל ונשבח לבורא עולם על ארץ טובה ורחבה.

עזרת נשים פתוחה